

Groblje.

(Balada po narodni pravljici.)

Mrzla burja ostro brije
Sem čez skalnate vrhé,
Golo drevje ivje krije,
Ledenijo se vodé.

Ondu, glej, z otrokom mati
Težko stopa v gorski breg,
Mora si drvâ nabrati,
Dokler ni še padel sneg.

Žena hrôpe po višini;
Ko pod stari grad dospè,
Zaropoče v' podrtini,
Pred ženó se vhod odprè.

Žar naproti jej zasije,
Žar čaroben, blišč dvoran.
Bogat se zaklad odkrije,
Svit zlata, srebra krasan.

Deve nežne klic proseče
Izza mize se glasi:
Reši, žena, me nesreče,
Iz zakletstva me otmi!

Smili ženi se devica,
Pa ne upa se do nje,
Ker jo čuva psov trojica,
Protí ženi vsi rohné.

Hitro vdova sinka dene
Na zrcalno svetla tla,
H kupu teče, brž počene,
V krilo prha si zlata.

Kar se stresne soha zlata,
Vdova vstane, ven zbeži,
Za petó zapró se vrata —,
Grobelj kup pred njo leži.

Groblje — stara podrtina
Vdovo vzdrami zdaj iz sna,
Reva se domisli sina —,
Notri je pustila ga.

Izpusti zlató in krilo,
Tekla brž okrog zidú,
Vzdíha, kliče, joče milo,
Vhoda ni in ne sinú.

Vrže se nesrečna mati
Na kolena, na zemljo,
Jadna ti počné kopati
Vhod do deteta z roko . . .

V starih stenah burja tuli,
Brije materi v obraz;
Mati korenine puli,
Koplje, brska, ni jej mráz.

Prileti lahko ptica,
Na zidovje se spusti.
Kljuje, brska jej nožica,
Da se zrnce oddrobi;

Vzame je in pesem poje
Vdovi zbegani z zidú:
»Vse plakanje grenko tvoje
Zdaj ne reši ti sinú!

Vsako leto k razvalini
Sèm od morja priletim,
Vzamem prašek podrtini,
Da ga v morje potopim:

In ko vzamem zadnje zrno
Od teh divjih razvalin,
Strla bom prokletstvo črno
Devi, rešen tvoj bo sin.

A ne sluša mati ptice.
Koplje, brska in ihtí,
Prebleduje reví lice,
Trudna leže, v vek zaspí. —

Ptica zdaj še prileteva,
Tudi groblje še stojé,
Mah je črn povprek odeva,
Plašno zró na-nje ljudjé.

A. H.

Črnošolec.

(Spisal Krasjanin.)

(Dalje.)

IV.

Predno so predstojniki poslali Grudna »Na Brežino«, služboval je v oddaljeni vasi. Imel je pri sebi sestro mnogo mlajšo, nego je bil sam. Dve leti mu je gospodinjala v občno zadovoljnost; toda napuh se rad vgnezdi v mlada srca. Brat njen pa je bil zamerljiv in neizprosen v svojih sklepih.

Poletnega dne pride reven kmet v duhovnišnico.

»Amalija! prinesi možu polič vina, ker je žejen.«

Dekle se je delalo gluho, bolj, nego kadar je prišel mladi vaški učitelj. Čemu vsakemu potepinu dajati vina?

»Amalija! Kaj sem ukazal?« klical je duhovnik.

»Précej, précej!« obetala je deklica.

»Bode-li kmalu vino?« ponavljal je Gruden svoj ukaz čez par minut. Ni je bilo iz kuhinje.

Duhovnik pograbi posodo ter prinese pijačo sam.

»Amalija!« kričal je razsrjen, »zveži svojo culico in pojdi takoj iz hiše. Kar sem rekel, ostane!«

Iz početka se mu je smejala, toda njemu bila je ostra resnoba.

»Poberi svojo obleko in pojdi! Če boš v revah, piši mi, pomorem ti. Takó strog ne bom, da bi ti ne pomagal, ko sva si v krvi. Če bom slišal dobro o tebi, lahko se vrneš kmalu. Za sedaj si bodem jemal hrano iz gostilne. Pojdi domov in pošlji mi svojo mlajšo sestro!«

»Zakaj jim bom vedno dajala! Sedaj krajcarjev tobakarjem, sedaj kruha malim požeruhom. — Sevéda! kdo jim bo meril goltance! Požrli bi divjega jelena roge. Vsako babišče, ki pride k nam, mora dobiti mesne juhe, potem pa še vsak kmetavs najboljšega vina. Kaj bodete pa sami pili? Saj je komaj mesec april. Jaz ne vém, kaj je z vami, gospod brat? Prejšnja leta ste dajali samo otrokom pri prvem sv. obhajilu zajutrek, in sicer le včasih. Prav! Ne ugovarjam. Toda Bog pomagaj! Ne vsak dan! Jaz vam

gospodinjim, jaz moram skrbeti za kosilo in večerjo. Jaz pa vé, gospod, kako je. Dohodki so vam pičli in meni prikrivate svoje zadeve. Toda prepričana sem, da je vaš predalček gostokrat prazen. Bila sem v sosednjih vaseh pri kuharicah. Vse drugače stiskajo, nego mi. Meni pa bi bilo neznosno, če bi vam morala kdaj mizo pogrinjati, a ne imela skoraj česa nanjo dejati. Toliko pa umejem, da vam tekne dobra postrežba, dasi bi kaj radi, da bi bil vedno post. Sami tožite ob sobotah, kako ste utrujeni, oslabei od samega branja in pisanja. Tako je. Jaz ne morem drugače, ker . . .« in dekle je posilil jok.

Gospod župnik je govoril še strogo, v srcu pa je bil premagan.

Šla je. Skoro jo je hotel priklicati, da se vrne, toda upirala se je njegova samozavest in trdna značajnost. Vprašal je svojo vest, ravna-li prav ali ne, in zdelo se mu je, da mu ne pravi nič določnega. Sklenil je torej, poklicati jo kmalu v prejšnje poslovanje.

Bliskoma se je po vasi raznesla novica, da župnik podi svojo gospodinjjo. Dobro je délo možakom, tešečim se, da pride nova, radodarnejša.

Ustrezalo je ravnanje župnikovo vaškim deklicam, ki niso gledale rade na Amaliji lepših oblačil, nego so imele same. Le kakemu vaškemu mladeniču ni bilo po volji, in odlazili so na konec vasi, da bi videli še enkrat odpotujočo. Čislali so jo. Na velikonoč ni pripravljala nobena lepšega zelenja pri opletanju božjega groba, nego ona, nobena ni znala okusneje okrasiti cerkvenih zastav na sv. Telo. Šla je . . .

Onega leta je mati Rebulova dala poklicati šivarjev in šivilj, in oživela je v zgornji sobi cela tovarnica samih rokodelcev. Sin je bil doma na počitnicah. Obljubil je materi, da ide za »gospoda«.

Le njej je bil povedal na skrivoma. Ni bilo treba drugega za njeno veselje in zadovoljnost. Se vé, pristavil je takrat, da ni treba nikomur povedati, da ne vé še za trdno. Toda dobro mater oslepile so prve besede in vsajala si je v srce zeleni prapor sladke nade. Kako je bila delavna! Dasi nekoliko objemne telesnosti, tekala je vendar kakor prepelica v njegovo sobo, poravnavala pregrinjala na postelji, brisala prah s polikane mize, pobirala knjige ali listine po tleh raztresene. Pristopala je k čudnim stekleničicam in k fizikalnemu orodju, da ne bi kaj padlo na tla, odpirala potem okna, prilivala sveže vode cvetlicam v loncih, pregledovala v predale, katere hlače se imajo očistiti, preštevala perilo, izlivala vodo iz prozornega umivalnika, zavijala lepodišeče mijlo v obrisačo, dajala zrnja liščku v kletki, zapirala orehova vrata, stopala po lesenem hodniku poleg cvetočih klinčkov proti kamenitim stopnicam in zbegla v kuhinjo pogledat lonce.

Ne hči, ne dekla nista pospravljali v sobi njegovi, le sebi je pridržala mati prijetno opravilo.

Navadno je bil Matej doma do sedme ure, če se ni sprehajal po vrtu. Vstajal je zgodaj. Vzel je knjigo v roke, odprl vrtna vrata iz desk zbita ter korakal po temnozeleni travi. Po sprehodu povžival je zajutrek. Za vsak obed je pristavljala mati poseben pokrit lonček k ognju, da se dijak ni mogel pritoževati.

Bilo je početkom vinotoka, ko je prišel bosopèt deček k Rebulovim s sporočilom, da bi duhovni gospod radi govorili z Matejem. Kmalu je bil napravljen. Na črnolasi glavi se mu je podajal klubuk širokih krajcev prav vrlo. Lepi očesi ostrega, a milega pogleda vrhu polahkobledega lica sta merili izpod čistih naočnikov bleščečo srajco, črno obleko, bogato veržico pri uri. Po vsem tem je

nakoračil nogo obuto v mehko obuvalo in zamišljeno stopaje upogibal je med belimi prsti lično paličico.

Duhovnik mu je podal došle listine, ki so javile, da lahko odrine v Gorico v bogoslovje. Za par dnij je odšel. Lepo ga je bilo videti.

»Lep gospod bode«, ukrepali so možje s pipico med zobmi. »Zdrav je ko riba. Bog mu daj pamet!«

Poslala je bogata Rebulovka za sinom veliko perila in obleke, da bi jo lahko nosil pet let.

Toda za skrivšim se solncem so pripluli nevihtni oblaki na obzorje srečne zadovoljnosti in sipali žalost in togo nad Rebulove.

Nekega dne jim prinese poštar pismo. Hlapec, hči in mali otroci so za silo rešili pomen čudnih znamenj in oča so materi prav jasno povedali, da Matejčka ni več v Gorici.

V.

V Padovi je imela par let pozneje policija mnogo opravila. Izpraševati in preiskovati so morali uradniki revnega kavarnarja, kako se je mogel prigoditi v njegovi kavarni tak zločin. Našli so namreč tujko skoro mrtvo in poleg nje polovico neizpite kave na mizi. Mož se je branil, kolikor je mogel, toda tlačil ga je neodstranljivi sum, da je morala biti pijača zastrupljena; vedé ali nevedé — imelo se je še le dokazati. Kemijska razkrojba ostale pijače je neovrgljivo pričala, da je bil namešan v napoj hud strup.

Dan poprej sta namreč došla v kavarno tuja gosta, gospod in gospica. Možki v črni mladostni bradi, zanemarnjeni opravi je moral imeti blizo štiriindvajset let. Gospica je bila okusno opravljena, toda natančnemu opazovalcu bi

se bila pokazala obleka že obnošena, a zelo skrbno zašita, da se ni oseba prav nič razlikovala od gospej resnično bogatih. Govorila sta jezik strežajem neumljiv. Možki je govoril mirno, priljudno, obraz pa mu je temnel čimdalje bolj. Mrkli pogledi, večkratni odmor v govoru, malomarni odgovori so javili, da mož ne nosi srca na jeziku. Zdelo bi se opazovalcu, kakor da je mož zelo razžaljen in srdit.

Klical je kave, namešal sladkorja, ponudil navzoči gospici.

»Torej gospodičina«, nadaljeval je, »nimate druge besede za-me? Je-li to vaša zadnja izjava?«

»Gospod Rebula! kaj ste si izmislili? Jaz sem se izrekla odločno. Čislam vas, saj veste. Hodite domov! Kar sem vam posodila, ne vprašam nikdar. Vi ste izgubljeni sin! Kaj poreče vaša dobra mati? Saj ste mi pravili, da jo spoštujete še vedno. Ni dolgo, kar ste zapustili dom, toda globoko ste zabredli, kakor ste mi pravili. Po lastni vaši izpovedi, za katero se vam zahvaljujem, poznam vas do pičice. Ne sovražim vas, da, pomilujem. Vrnite se v svoje kraje, sicer se pogreznete globlje v hudobni svet. Še enkrat mladi gospod: čislam vas iz cele duše radi učenosti in visoke olike. Toda vi ste olikanec, jaz priprosta gospica, ki moram streči stari sorodnici, in po njeni smrti pojdem k usmiljenim sestram. Samostan mi bode zavetje, po njem hrepenim. Torej moje roke ne upajte, gospod, rotim vas. Vaših zmot pa ne izvé nikdo . . .«

»Tiho! . . . licemerka!« zagrmel je z burnim glasom in neslo ga je ven.

V kavarni pa je sklonila gospica svoje telo na mizico, in kmalu so jo odnesli na pol mrtvo na domovje. (Konec.)

Iz burkaste preteklosti Mihe Gorenjskega.

(Spisuje Tine Brdnik.)

(Konec.)

Zopet sedi par tednov po tem dogodku Prekûc v isti krčmi. Kmalu za njim vstopi Miha ter prisede k staremu znancu. Prekûc ima nekaj zavezanega v robcu; videti je, da je skleda.

Ko se Miha vsede v njegovo bližino tik robca, predene Prekûc svoje blago na drugo stran, rekoč: »Aha, sedaj je pa treba paziti. Kje je pa moja zaseka?« Miha je s tem še le izvedel, kaj ima Prekûc pravo za pravo, in s tem je še-le dobro podražil Mihovo znajdljivost.

Ne traja dolgo in Miha se izgubi iz hiše, poišče krčmarico ter jej naroči, naj pogleda, ali ima kak robec, ki je nekoliko podoben Prekûcovemu okoli skleda. Krčmarica, ogledavši si Prekûcov robec, najde kmalu nekaj primernega za Mihovo nakano. Miha vzame drugo skledo, naloži vanjo sipe, ovije jo z izposojenim robcem in poprosi krčmarico, naj se ona toliko časa matohá okrog Prekûca, da on premeni Prekûcovo culico. Med živahnim razgovarjanjem izvrši se vse srečno.

Ko se Prekûc odpravlja proti domu, vpraša ga Miha: »Koliko časa pa rabite tako skledo zabele?« »Kakor pač žena mešto (t. j. žganjce) béli; danes jo bo morala že malo bolj zabeliti, ker gremo popoludne v goro na drva«, odgovori Prekûc v duhu gledaje cele kopice rumenih ocvirkov.

A slabo bi bila žena belila s tisto slanino, ki jo je takrat imel mož pri sebi, ko bi prave zaseke ne bil kmalu kdo drug prinesel za njim.

* * *

»V tretje gré rado«, veli prislovica. Tudi za Prekûca se je o svojem času približal tretji obrok, da prejme obresti za svojo sebično zakonsko ljubezen.

V Kranjski Gori traja somenj ob prvi nedelji po rožnivenškem prazniku tri do štiri dni. V soboto je somenj za drobnico, ki jo večinoma pripeljejo iz goriške Trente, pokupijo pa je največ

Korošci; v ponedeljek je somenj za govejo živino in kramarsko blago. Nekateri kramarji prodajajo tudi še v torek. Krčmarji pa imajo svoj somenj skoro dva dni pred nedeljo in tri dni še po nedelji.

Ob semanjih dneh je stara navada, da se pred stalne goste dene na mizo kaj povitega. Tudi Prekûc dobi v svoji stalni krčmi semanjó soboto raznovrstne okusne povitice narezane. Rad bi kak košček pokazal tudi svoji ženi. Naprošena krčmarica mu rada zavije v papir tri ali štiri vrste povitic za Nežico.

Takrat je bil zopet Miha v tej krčmi. Ko se Prekûc nekoliko odstrani, namigne hitro še dvema drugima gostoma, naj mu pomagata brž snesti Prekûcovo povitico.

Kaj hoče sedaj Prekûc? Žalosten gréh krčmarici tožé jej: »Oh, sedaj so mi jo pa snedli; dajte mi, dajte, tukaj-le skrivaj kak drug košček, da zopet kdo ne vidi.« Res dobi druge povitice in jo skrbno skrije na vozu v skrinjico.

Moral ga je pa videti prav Miha. Kmalu se izmuza na dvorišče, kjer najde slučajno pripraven konček deske, skoči hitro k Prekûcovemu vozu in, odvivši pravo povitico, položi v papir desko, s pravo pa — smuk v žep.

Ne dolgo potem se Prekûc odpelje. Ker gré s semnja in še celó z vozom, sevéda ne more naravnost domov, ampak se s potjo oglasi še v drugi krčmi.

Vpričo dotičnega krčmarja, ki pride, voz začuvši, brž iz hiše, odpré Prekûc skrinjico toliko, da pogleda, če je papirni zavitek še notri, pa hitro povezne pokrov nazaj. Krčmar ga vpraša, kaj tako skrbno zakriva, naj vendar pokaže, kaj vozi domov s semnja. Prekûc mu odgovori previdno: »E, že poprej so mi snedli enkrat, tukaj ne pokažem nič. Polič vina spijska, potem pa poženem naglo proti domu.«

In res se ni dalje mudil Prekûc pri starem prijatelju.

Domov se pripeljavši je prva beseda njegova: »Glej, Nežica, kaj takega moraš speči, kadar bo pri nas somenj, kaj takega-le.« Tako jo navduševaje pomoli Prekûc svoji ženi oni zavitek. Sevêda Nežica hitro odvijje papir, in zavzeta kazaje mu prav pred oči leseno vsebino povzame: »Torej, tako-le naj ti spečem? Že prav!« In ubogi Prekûc je spoznal, da je že spet bil ukanjen. »Ti »prefrigani« Miha ti, čakaj, zaslužena kazen ti ne odide, ti — sam ne vém, kaj bi mu rekel!« Tako se huduje Prekûc ta večer sam pri sebi in proti svoji ženi.

* * *

Prilika, da bi se znosil nad Miho, ponudi se mu že prvi ponedeljek. Za ta dan je bil napovedan velik lov, h kateremu je bil kot priden gonjač povabljen tudi Prekûc in neki krčmar, recimo mu Pavel, dober prijatelj Mihov in Prekûcov. Miha je imel svojo lovsko torbico obešeno v oni krčmi, v kateri smo že prej nekaterikrat našli njega in Prekûca. Pavel in Prekûc sta Mihovo torbico poznala dobro. Ko še ni bilo Prekûca v hišo, poprosi Pavel Miho, če smé svojo prahovnico vtakniti v Mihovo torbo.

Sevêda mu Miha to rad dovoli; nato odideta oba iz sobe.

Kar vstopi Prekûc in, zagledavši Mihovo torbo, začnó se mu poditi maščevalne misli po glavi. Ker se čuti samega, stegne se urno, boječ se, da ne bi zamudil ugodne prilike, v Mihovo torbo in vzame iz nje prvo prahovnico, ki mu pride pod roko. Smodnik izsuvši, natrese noter pisarske sipe, ki je bila tam na mizi, ter jo hitro vtakne nazaj v torbico.

Ta dan ni bilo lova; lovci so ostali rajše na somnju.

Za teden dnij pride Prekûc k Mihi na videz zopet živino gledat. Pravo za pravo pa ga je le prišel vprašat, če je hîl ta teden kaj na lovu? »Bil, bil«, odvrne Miha veselo. »Kako se vam je pa kaj obneslo?« vpraša Prekûc porogljivo. »Meni prav dobro«, zatrdi mu Miha, »toda o Pavlu pripovedujejo, da je nekega jutra streljal s sipo!« Prekûc v ustnice se ugriznivši reče na pol jezno: »Sam ne vém, ali je to slučaj, ali ste vi tako navihano prebrisan. Trdno sem se nadejal, da vam bom mogel vsaj enkrat vrniti za trikrat, toda še to me je goljufalo; z vami se že ne spuščam nikdar več v kake spletke.«

Srečen lov.

(Humoreska. — Spisal M. O.)

(Konec.)

III.

Bilo je drugega jutra. Solnce še ni prav čisto vzšlo na nebni obok, ko so jo rezali naši znanci vsi lovski oboroženi proti Pešivnici. Tiho so koračili, ne vémo pač zakaj. Bržkone je imel vsak svoje misli, katere je najraje razmišljal in preudarjal sam záse.

Francek Krželj je prvi izpregovoril. »Vročje bo, vročje«, dejal je.

»Pa bo res«, potrdila sta onadva.

In zopet so šli tiho dalje. Skoro so dospeli na Pešivnico.

»Hvala Bogu, saj smo jo še kmalu privozili sem gori«, dejal je gospod učitelj.

»Kmalu«, potrdila sta druga dva, a Francek se je ojunačil ter nadaljeval: »Zdaj smo tu. Lov bo treba začeti. Najbolje je, če se razdelimo in gremo vsak po svoji strani. Vi, gospod učitelj, pojdite tje-le za Markovim lazom, pa gori okrog, vi, Rusov, okrog Cimbolove ograje tje zadej noter, a jaz jo urežem naravnost tukaj-le doli.«

Ko je pokazal zadnjo, svojo stran, tresla se mu je roka. Gospod učitelj in

študent tega pač nista opazila, a tudi mi, čeprav smo to slučajno ujeli, ne bomo se smejali, marveč lepo tiho bomo, vedoč, kako in kaj . . .

»O poludne«, dejal je Krželj, »snidemo se h kosilu.«

Veljalo je. Družba se je razšla. Pustimo nekaj časa gospoda učitelja in tretjega znanca; pa spremljajmo glavo naše družbe — Francka Kržlja.

»Vse po sreči, vse po sreči«, jel je kramljati sam s seboj zadovoljno, izgubivši se v šumo. »Mislil sem, da se bo kdo obotavljal, češ: da ne vé, da ne zná poti, a nič — vse po sreči, vse po sreči.«

In pomencal si je suhi roki v grozni svoji sreči in pokimal je stokrat zadovoljen.

Zatem pa je godrnjal dalje: »Tam-lé je oni grm! Alà, zajec je še tam, da, še ni prav tak, kot je bil sinoči, pa . . .« Naš lovec ni mogel več. Ustna so se mu zategnila v čaren nasmeh, radostno je snel z rame nabito puško, pomeril, sprožil — pok — in »morto, morto!« kričal je, kar mu je moglo iz starega grla. Tam od Zastána sém pa je odmevalo »morto« in od Betajnové tudi »morto«, od povsodi, od povsodi . . .

Srečni Francek! Da ste ga videli, s kako neskončno radostjo je pograbil svoj domišljevani plen, kako večno zmagovito ga je vrgel preko širokih ramen, gotovo bi bili vzkliknili: »Blagor jim, ki so tako lahko srečni!«

Dalje je koračil Francek. A za svoj visoki poklic, za kateri je danes zjutraj vstal, ni se brigal več. Pa čemu tudi? Kaj ga mar ni dovršil, kaj je že kdaj toliko ustrelil, kakor danes? Nikoli ne, sam Bog vé, da ne, in pa njegova Barba in prav je, da vesta samo onadva. Ljudje hočejo sicer tudi nekaj podobnega vedeti, a kaj »hočejo vedeti«, če pa ne vedó!

Ondi sredi gozda je stala klopica. Naj jo je postavil tjakaj, kdor je hotel, — našemu Francku je bila dobro došla, kajti zadovoljno je položil nanjo svojega rojstva trudne kosti, plen in puško pa poleg njih. Dolgo je sedel ondi. Zdajci začuje glasen pogovor.

»Ali ste kaj pogóдили?«

»Ničesar. Tri sto zelenih! Videl sem marsikaj, videl, ali Bog védi, sem li jaz tako neroden, ali je puška. Ničesar, kar ničesar« . . .

»Godilo se vam je prav kakor meni.«

»Kaj vi tudi —?«

»Ničesar. Prav kakor bi se bilo vse zaklelo proti meni!«

»Smola, smola.«

»Kaj pak —«

Krželj se ni mogel več premagovati. Plen je zagrabil in puško ter jo je ubral čez grm in strm k lovcema-tovarišema — da sta bila ta dva, ki sta se razgovarjala, uganil je menda že vsakdo — in je kričal iz polnega grla: »Ničesar? ničesar? Jaz pa, jaz! Lejta ga, kakšnega mrharja sem spravil s sveta! Jaz pa, jaz! A vidva ničesar, prav ničesar? Šentaj, šentaj!«

Izenajena sta pogledovala gospod učitelj in Rusov zdaj lovca, zdaj plen. Francek pa je ponosno stal pred njima. Srečni Francek!

»Nabijmo puške!« opomni Krželj čez nekaj časa, »morda še kaj pride.«

Rekel je in je bilo. Potlej so šli vsi trije malo dalje in čez dobro četrto ure so došli na prijazno zelenico. Ondi so se razstavili. — Zdajci zašumi nekaj v grmu.

»Pst, pst!« šepeče Krželj in z odprtimi očmi in usti pričakuje, kaj bo.

Lep zajec priskače sém od grma in jo drvi dalje.

Francek pomeri — pok! Zaman.

»Dajte ga no vi, gospod učitelj!«

»Katerega? Jaz vidim dva!« (Povedali smo, da je imel gospod učitelj naočnike.)

»Jaz pa tri!« zavpije Rusov.

»Po srednjem tedaj!« kriči Francek razjarjen.

Študent napne, puška počí — toda, kje je že bil zajec! — Krasni lovci!

* * *

Tako proti štirim popoldne pa so stopali naši znanci proti domu.

Tiho, žalostno sta šla dva, a možko, ponosno je stopal tretji — Francek Krželj. Imel je vzroka dovolj.

Dospeli so v vás. Pred Mostarjem je bilo mnogo ljudij. Široko so odpirali usta in oči in vsa čutila svojega telesa,

videč, da nese Francek Krželj zajca, pravega zajca z lova domov.

»Kje si ga pihnil?«

»Danes se pa postaviš!«

»Presneto si mož!«

Taki in enaki klici so se čuli od gostilne sèm. A Francek se je malo ménil zanje — tiho in možko je šel dalje. — Četrť ure potem, ko sta se ločila od njega gospod učitelj in študent, dospel je do doma.

»To je bilo, Barba, to . . .« hitel je, razprtavši svoje stvari.

»Beži, beži, neumnost!«

»Nič neumnost, Barba, čast, čast . . .«

A Barba se je malo ménila zanj in za njegovo čast.

Pri kraju smo. Večer tistega dné je napočil. In hvala Bogu, da je prišel, saj ga je pozdravil Francek Krželj danes petkrat srečneje, nego sicer. Takoj, ko je zazvonilo »zdravo Marija« ulegel se je truden in spehan k počitku. In zgodovina pravi, da je počival izvrstno ter sladko snival — o srečnem lovu.

Domača zemlja.

Z zemlje rodne tja čez ocean
Ponese skoro vojne roj močan
Oklopnica v neznane tja tujine;
Komu pa v daljnih tleh mogila zine,
In koga mili domovinski svet
Vesel sprejame v varno krilo spet, —
Zastrto je v bodočnosti temine.

In motno gleda préd-se mlad vojniki,
Osamljen, nepazeč na jok in klik. —
Ta zemlja krije sestre vse in brate,
Sorodnike, roditelje mu zlate,
Ki spé v objemu smrtnega mirú.
A on v naročje tujemu svetú
In morda v grob spé zemlje nepoznate!

To misli nem in sklone se do tal,
Do tal zavutih v prt cvetličja zal,
Solzán na zemlji cvetni prt odgrne,
Iž nje pak si prsti nagrebe črne,
Vloží jo v nedrije, pa govori:
»Domača zemlja, ti telo mi krij,
Če v tvoj naróčaj sin se več ne vrne!«

In prapor zavihra, udari strel,
Mornar je bela jadra že razpel,
In čas dospel je britkega slovesa! —
Solzà potok prodre vsem iz očesa, —
Vojniku mlademu le je suhó:
Na tujem s svojci združi mu telo
Domača zemlja, dušo pak nebesa! —

A. M.

Slutnja.

I.

Sóra jutranja napóci,
Slóvo jemlje mlad junak,
Jok se glasen čuje v kóci,
Hitri zunaj pa korak.

Oh, kakó srcé mu bije,
Ko hití na boj krvav!
Mlada žena roke vije:
Vrne-li se mož jej zdrav?

In prižge svetilno malo
Pod podobo Deve té,
Kteri se je darovalo,
Tolikrat že nje srcé.

Préd-njo pade na kolena,
Rôke sklenene drží,
Da se spolni želja njena,
Moli, v solzah se topí:

»Mati milostna, ki čuješ,
Vzdihe, prošnje vseh otrok,
Ki se vsakega smiluješ,
Da zaman ni nikdar jok:

Tudi mène se usmili,
Varuj, reši mi možá,
Plakam žena v grozni sili,
Oj, ozdravi bol srcá!«

II.

Tožno solnce ne obséva
Več bojišča in ravní,
Vendar slavec ne prepéva,
Ko na večer druge dni.

In med njimi, ki so pali
Za svobódo in za dom,
Ter najdražje žrtvovali,
Ko topóv je bučal gróm:

Saj čujó se trpki vzdihí
Ranjencev čez vso ravnán,
Drugi pa so večno tihi,
Da vzbudi je sodnji dan.

Bil junak je obledéli,
Mnogo ran mu krvaví,
Duh njegov pa se preséli,
Kjer se pôkoj, mir dobi. —

III.

Tiho vse je v mali kóci,
Ko svetilnica brli.
Včasih čuje vzdih se vróci
Žene, ki še vedno bdi.

Čuj! polnóčni zvon udarja,
Glas odméva še močnó,
A za njim — čuj! — piš viharja:
Ženi strese se teló.

Luč pred sliko zdaj ugasne,
Ženi se izvije vzklik,
Drugo jutro — ure kasne —
Mir zvoni jej cerkvenik.

V. S.

Strupene rastline.

(Piše S. Robič.)

III.¹⁾

dor ima kaj očesa za prirodne stvari, lahko zapazi v kakem grmovju, tudi po travnikih krog kega drevesa, enako po osojnih vlažnih gozdih, dobro ped visoko rastlino, katera ima na enojnatem golem stebelu pri vrhu štiri velike jajčaste v vretencu stoječe liste, sredi katerih je na kratkem receljčku videti slivasto-črno, skoraj kakor češnja debelo jagodo. To je volčja jagoda (Paris quadrifolia; L.) Na njenih listih se kaj rada zaplodi mikroskopna glivica »Cercospora majanthemi forma Paridis« po imenu. Prav nedolžno se kaže očesu ta lepa cvetica, pa kolikor jo je, vsa je po poročilu Pecirke zelo strupena, njena jagoda menda celó smrtno

nevarna. Čujmo, kaj on v svoji knjigi »Giftgewächse Oesterreichs und Deutschlands« o njej piše: K neki zakonski dvojici je bil poklican zdravnik, ki jo najde v takem-le položaju: Mož je bil mrtev in je že pričel gnjiti. Žena še živa se je krčevito zvijala na tleh, strmo gledajoč, ter je od časa do časa strašno zarohnela. V tako žalostnem stanu je bila kakih pet minut; potem pa je krč ponehal, in bila je kakor mrtva, kajti žilnega vtripanja in dihanja skoro ni bilo čutiti in zapaziti. Ako jo je kdo navoril ali poklical po imenu, odprla je oči ter mrklo gledala na okrog stoječe. Nezmožna je bila vzdigniti se ter stopiti po koncu na noge. Ko preiskujejo sobo, najdejo v neki vreči v kotu ležeči nekaj že nekoliko gnjilih jedljivih gliv, tako imenovanih jurčekov (Boletus edilis), potem borovnic (Vaccinium Myrtillus) in

¹⁾ Gl. »D. in Sv.« I. 1., str. 77 in 110.

med njimi tudi volčjih jagod. Iz teh stvari in iz krompirja sta si napravila ubožca večerjo, kar so pričali ostanki v skledi. Bolno ženo so prenesli v bolnišnico in jo ondi pravilno zdravili. Drugi večer pričné že govoriti, toda vse zmoteno. Dasi jo je peklo in žejalo, vendar ni hotela piti ponujane pijače; jela je besniti in skočivša raz posteljo je nameravala uteči. Mrzli obkladki na glavo in drugi pomočki jo vendar toliko utešijo, da začné dremati in slednjič zaspí. Zjutraj potem je že sedela na postelji ter se spominjala, da sta sè soprogom nekega dné v gozdu iskala jagod

in si ž njimi napravila večerjo. Od te večerje do dôbe, v kateri so našli nesrečno zakonsko dvojico, preteklo je štiri in polu dneva. Uboga žena je ozdravela. Za istino te dogodbe je odgovoren Pecirka, ki jo je zabeležil.

Ker mala in tudi velika deca tako radi stegujejo prste svoje po vsaki jagodi, kako bi bilo koristno, da se bi vsak odrasli človek, posebno pa še učitelji, dobro seznanili sè strupenimi rastlinami, kazali je nevednim otrokom, opominjali in svarili je, da naj se ne dotikajo, še manj pa uživajo stvari, katerih ne poznajo.

Ali je umetnost sama sebi namen?

(Spisal Andrej Kalan.)

(Dalje.)

Gsto, smemo reči, velja v popolni meri tudi o pesništvu in o drugih lepih umetnostih. Kak napredek v vseh vrstah poezije! Kako naravno jasno, resnično nam pisatelji pripovedujejo, kako krasni so opisi, izbrane podobe, in v kako lepem jeziku nam vse podajajo, kako je gladek in pravilen; verzi kako dovršeni, kako polnodoneča rima! Toda bistvenega, za estetično ceno umotvora najbolj potrebnega pogrešamo večinoma pri takih delih; nedostaje jim vzvišenega vzleta, nikjer ni sledú kake višje moči in modrosti, nikjer plačujoče in kaznujoče večne pravice.

Sama zunanost, narava, življenje, to je realinom vse; kolikor točnejše naslika istinito življenje brez vsakega drugega višjega ozira, tem dovršenejši je umotvor. Zbadljivo, a resnično o tem piše, posebej o slovenskih razmerah, Stritar: »Življenje, narava, realizem«, to je sedaj pri nas dnevna »parola«, in hoc signo vinces; realizem, to je edina prava vera, brez nje ni izveličanja. Vprašanja, ki so pri drugih narodih že davno rešena, so pri nas na dnevnem redu. Zmote, drugod že odpravljene, šopirijo se pri nas za edino prave resnice. Kedor nam

zná naslikati okornega kmeta, ravno takega, kakoršen je v resnici, prav v delavniški opravi, s krepko podkovanimi čevlji na »šiv«, če se jih drži nekoliko gnoja ali druge nesnage, tem bolje, to je še-le pravi »parfum«; kratko pipo mora v ustih imeti, še bolje, če zveči tobak — krepko pljuvati, usekovati se v roko; robato govoriti itd. itd. Kedor to zna, ta je junak, »omne tulit punctum«, to je umetnost, to je poezija.« (Zvon. 1877, str. 256.) Žal, da moramo pristaviti, da je Stritar, pišoč te vrstice, pozabil svojih umetniških načel, ki se strinjajo v stavku nam že znanem: Baš, to je svojstvo prave umetelnosti, da ima sama v sebi namen; če torej hoče služiti kaki ideji, tem bolje, siliti se pa nikakor ne sme. In tu vendar hoče Stritar realinom nekako silo delati. — Kaj hočemo: zmoto vedno spremlja nedoslednost.

Jasno je torej iz tega, da ni le estetično dovoljeno, marveč, da je nujno, da umetnik poleg estetičnega užitka namerava tudi še kaj drugega; ako namreč umetnik to prezira, opusti, kakor smo videli, najboljši pripomoček, ki stori, da ima kak umotvor posebno veliko estetične veljave in cene. Sevêda tega načela

ne smemo pretiravati. Stvar bi bila namreč popolno drugačna, ko bi bil umetniku prvotni in glavni namen vplivati na duha in srce ter bi še le v drugi vrsti služil prvotnim namenom lepe umetnosti. Tak bi nehal biti umetnik, tak bi postal učitelj *ex professione*, in didaktika bi odprla široko polje njegovi delavnosti. Sicer pa je potrebno opomniti, da moderni estetiki radi tožijo o tendencijoznih delih umetniških, toda večidel le takrat, ako tendencija zadeva blagor človeštva, ker se namen morda ne pokori zakonom moderne estetike. Kjer se pa pod imenom 'umetnost' dela za laž, za zlobo, za pogubo človeštva, če tudi le posredno, ondi ni nobene tendencije, ondi je vse umetno: natorno, človeško, uravnano po določenih in večno veljavnih zakonih modernega leposlovja!!

Ako v kratkem povzamemo točni odgovor na naše prvo vprašanje, glasi se ta odgovor tako-le: Le umetnik, ki ima vedno pred očmi prvi umetniški namen: napravljati z umetniškimi umotvori človeštvu estetičnega užitka, in ki nikdar ne pozabi, da je po besedah pesnikovih tudi kot umetnik v službi višjega Gospoda, le tak umetnik zasluži svoje častno ime, tak se bo udomačil v resničnem, v realnem življenju, a se ne bo pogrezal v njega blato, temveč se bo na lahkih krilih vzvišenih idealov varno dvigal vedno više in više in k začetniku vsake umetnosti, k viru neustvarjene lepote vabil tudi svoje rojake.

Drugo vprašanje, katero smo stavili v svoji razpravi, se glasi: Ali se umetnik pregreši vselej tudi zoper estetične zakone, kadar greši zoper zakone krščanske etike?

Žalostni nasledki napačnega načela moderne estetike, da je umetnost sama sebi namen, kažejo se posebno v tem, da se mnogi moderni umetniki pri izvrševanju svojih umotvorov nič ne ozirajo na etiko, da se ne menijo za pravost pri svojih delih. Kdor bi o tem dvomil, pravi znani nemški slovstvenik Eichendorff, pogleda naj v naša gledišča, kjer se raznoliko vrstijo v žaloigrah in melodramah prešestvo po raznih svojih načinih in vrstah, umor, uboj, divje razgrajanje v operah in vmes vpleteni 'bal-

letti', ta naj se ozre v slovstvo, kjer se strast vabljivo opisuje, izgovarja, obožava. Umetnik se vselej pregreši zoper krščansko etiko, kadarkoli smeši, napačno in lažljivo predstavlja družbe, samostane, ali blage zgodovinske značaje, ali narobe: kadar skruni nravno čustvo, ako zgodovinske nenravne dogodke in osebe obsipa s sijajem nravne veličine. Zoper krščansko etiko greše oni, ki se unemajo in gorijo za antiko, za klasike, pa so si, kakor dobro pravi Eichendorff, iz starega veka zapomnili le nravno spriženost, od njegovih plastiških podob samo goloto, od veselih nazorov za življenje samo razbrzdanost in od filozofov samo Epikura. Krščansko etiko smešijo oni umetniki, ki v svojih delih učijo sebičnost, častihlepnost in intrigo (spletko), ki opravičujejo dvoboj in samomor, ki pravijo, da je občudovanja vredno in za človeka čistilno, ako živi v nespravljevem sovrastvu, ali ako se trmasto upira višjim, Bogu in od Boga postavljeni gospóski; pregrešijo se oni, ki nam ne morejo dovolj dopovedati, da edin namen človeku je: uživati in veseliti se življenja, ki v krasnih opisih slikajo pohujšanje in zapeljevanje, ki pravijo, da je predrzna nesramnost le naivna, ki opravičujejo prešestvo, izgovarjajo detomor, ki služijo dvomom in neveri, ki pravijo, da vse vere enako ceniti je največja krepost, da se torej brez vere lahko opravi, da vera preveč tirja od človeka, da so nje zapovedi pretirane in nje vaje in obredi smešni.

S takimi deli vse vprek preplavlja svet sedanja umetnost. Kako o takih delih sodi prava vednost, naj pojasni naslednje:

Atenski meščan pri Platonu v drugem dijalogu o zakonodaji »de legibus« tako-le modruje: Ali človeku to škoduje, ako ima veselje nad nenravnimi podobami ali pesmami in, ali je nasprotno koristno, ako drugi v nasprotnem iščejo veselja in užitka? Vsaj zdi se tako, odgovori mu nekako neodločno Klinija iz Krete. Ali se samo zdi, nadaljuje Atenčan, ali ni pač gotovo in neizogibno, da so nasledki isti, kakor pri človeku, katerega obdajajo slabi izgledi nravno propalih ljudij, katere morda danes ali jutri malo

pograja, pa bolj za šalo, nego za resnico? Tak bo s časoma enak onim, kateri so mu všeč, dasi ga je tudi sram, da bi je očitno hvalil. Ali si moremo še kaj hujšega od družčin, ljudij misliti? — Ko mu Klinija to potrdi, pristavi Atenčan: Ali bo torej umetnost imela popolno svobodo v taki državi, kjer vladajo dobri zakoni? Ali bo smel umetnik učiti sinove svojih modrih someščanov in sploh vso mladino, karkoli bo njemu delalo veselje, ne meneč se zato, ali jih vzgaja za čednost ali za razbrzdanost? To bi se reklo s pametjo se kregati (Οὐτοὶ δὲ τοῦτό γε λόγον ἔχει), odgovorita mu soglasno poslušalca.

Podobno govori Platon posebno stoječ na vzgojeslovnem stališču v svojem delu »o državni ustavi ali o pravici«. Ali ni, pravi Sokrat svojim peterim prijateljem, ali ni pri vseh rečeh posebno važen začetek, posebno, ako se gré za mladino in nje vzgojo? Kajti v mladosti je duša posebno sprejemljiva za vsak vtis in dobi podobo, kakoršno jej skoro hočejo vtisniti. Ali bomo torej brez pomisleka do-

volili, da se naša mladina soznanja z vsakim proizvodom pesništva, naj bo obseg kakoršenkoli in pisatelj kdor hoče, in se s tem nasrka mišljenja in načel, ki so pogosto v nasprotju z onimi idejami, katere bi morale, ko odrasejo, vladati njih mišljenje in delovanje? Nikakor ne, mu odgovoré prijatelji, tega ne smemo nikakor dovoliti.

Torej nam je, nadaljuje Sokrat, pesnike natančno nadzorovati in izbirati, ako nam podajo kaj dobrega, drugo vse pa zavreči, kar ni dobro . . . Izmed onih del pa v leposlovju, s katerimi sedaj soznanjajo mladino, jih je prav mnogo, katere nam je odstraniti. Nato Sokrat še enkrat potrdi to misel: Kar človek v svoji mladosti sprejme v svojo dušo, to se neizbrisno vtisne njegovemu srcu in odločuje njegove nazore za vse življenje. Zato treba pred vsem, da umotvori poezije, s katerimi se v tem času peča mladina, v vsakem oziru popolno vstrezajo zahtevam pravnosti in vere.

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

Z veseljem naznanjam tu dve knjige, ki nista vzrastli prvotno na slovenskih tleh, a sta res vredni, da smo ji dobili v roke Slovenci.

„**Rodbinska sreča.**“ Roman. Ruski spisal grof L. N. Tolstoj. Poslovenil P. M. Podravski. V Ljubljani. Založil in izdal J. Giontini. 1889. 12°. Str. 173. Cena 40 kr. — Tu ima čitatelj zgodovino ženskega srca. Junakinja, Marija Aleksandrovna, pripoveduje nam sama svojo zgodovino od takrat, ko jej je umrla mati — deklici stari 17 let —, do svoje mirnejše, zrelejše dōbe, ko živi s svojim možem srečno in mirno, mati dveh dečkov. Mati je zapustila samo njo in še mlajšo sestro, a zapustila jo v skrbnem varstvu vrle Katre, vzgojiteljice Marijine in gospodinje, in pa 36letnega soseda Sergija Mihajliča. Sergij Mihajlič, res vzoren mož vseskozi, v knjigi izvrstno slikan, prihaja večkrat v stari »Prokovski dom«, dom Marijin, da bi uredil in vodil gospodarstvo osiročenima hčerama. Vsled občevanja sta se čemdalje bolj spoznala, bolj cenila in začela ljubiti. Ko se prepričata o medsebojni ljubezni, zveže ju kmalu zakon v presrečno zvezo; traja pa sreča le nekoliko časa. Menila sta oba,

da jima je treba iti v Petrograd okušat življenje. A dasi sta oba tukaj živela vseskozi zvesta drug drugemu, vendar jima to ni prineslo sreče. Ni bil srečen Sergij Mihajlič, ker mu je predsedalo laskanje, s katerim so obsipali njegovo ženo, a tudi njej je grenilo življenje to, da je videla svojega moža nezadovoljnega. Hodila je pač rada na veselice, a vselej je želela ugajati le svojemu možu, le njega je hotela odlikovati v družbah, v katerih so se jej klanjali. Vendar je bilo to povod nekakemu neozdravljivemu domačemu razporu. Medsebojno zaupanje je ponehalo, razmere so postale hladnejše. A skoro jima je šumni svet presedal. Mlada žena je imela sicer še malo pozneje, ko se je zdravila v Badenu, precej veselja nad klanjanjem, s katerim jo je slavila družba, a kmalu jej je vse to popolnoma ogrenila nadležnost »surovega« laškega markeza. Žena si želi domov. Doma je pač mirnejša, a srečna ni, tako se jej zdí, mož ni več prejšnji Sergij. Ko sta oba nekoč na soproginem rojstnem domu, pojasni jej vedno vrli, zvesti in udani mož, da je to prouzročil čas, da se naj temu ne čudi, ker drugače ne more biti. Strastnost je morala ponehati, »stara ljubezen« je ostala le kot »drag spomin«. Tako je končal »roman« pripovedovalke z njenim

možem. — Že iz tega je razvidel čitatelj, da dejanje je tu precéj navadno in kar nič zapleteno. Kar se tu godi, utegne se goditi sto in sto drugim. A vendar je znal pripovedovalec temu dejanju dati zanimivosti, v istinito življenje je vpletel tako divno, pa h krati tako nežno poezijo, da mu boža in miri srce, kakor boža hladan vetrič lice v bujni spomladi, ali tolikrat omenjeno slavčevo petje naša ušesa. To izvira od tod, da je ves razvoj dogodkov — zgodovina najprej ženskega in v drugi vrsti možkega srca. Kaže se ti najprej nedoločnost, nedolžna lahkomišeljska deklinacija srca, ki niti samo sebe ne umeva. A kako hitro dozoreva notranjost, kako se razvija, ko postane deklica nevesta! Kako priznava rada svojo srečo, kako se je veseli, veseli — kot nedolžen otrok! Zlasti pa razvija pisatelj vso svojo umetnost, a vedno držeč se narave in istine, ko slika in kaže žensko srce v prvem zakonskem življenju. V tem slikanju je pač glavna moč pisateljeva. Lahko rečemo seveda, da pisatelj tudi ni hotel v dogodkih rabiti kaj nenavadnega, da ne bi obrnil pozornosti od srca na zunanje stvari.

Tako imamo v tej knjižici — rekel bi — dušesloven roman, spisani z nežnim čustvom, zajeman iz rahlega, a vendar krepkega srca, opirajoč se na izkušnjo, na istino, a povzdignjen do vzorne višine prave poezije, vseskozi pa navdahren z resnobnim, нравnim in verskim duhom, ki preveva tako blagodejno, kakor čisteč veter, to lepo delo. Tudi tukaj se vzbujajo strasti, močne in nevarne, a krepka volja je ustavi. Tudi naš pesnik pride do prizorov in okoliščin, v katerih bi se drug pisatelj slastno zibal in razkošja ponujal čitatelju, a on pozna npravne zakone in neprisiljeno odklanja tako ponujano priliko. V tem se kaže Tolstoj ne samo izvrstnega pripovednika, ampak značajnega moža, kristijana, kateri hoče značaja učiti tudi čitatelja. Brez dvoma je tudi nekaka »tendenca« v povesti, dasi je pisatelj ni z namenom izrazil, in sicer ta, da pravo srečo nahaja rodbina, nahaja zakonska dvojica v domačem krogu. Prav zato je pač naslov romanu: »Rodbinska sreča«. A v srcu ima tudi nesreča svoje mesto, ker nas uči srečo ceniti; tudi zmote in blodnje med svetom, hrepenenje in uživanje, slast in nezadovoljnost, solnce in vihar . . . vse to je nekako naravno v našem življenju, kajti naše srce le tako rado želi tudi goljufive in prazne sreče, a se umiri, kadar je spoznalo praznoto in ničevost.

Tu imamo torej knjigo za rodbino, za zrelega moža in ženo, a tudi za doraslo mladino, kakor je malo enakih. Predaleč bi zašli, ko bi se hoteli tu ozirati na pisatelja samega, na njegova druga dela. Morebiti kaj več o drugi priliki. Tu naj omenjamo samo o prevodu, da je pač premalo opiljen; prevod ne sme biti preveč hlapčevsk, marveč ozirati se mora prelagatelj na posebnost svojega jezika. Dober prevod mora biti tak, da bi smeli o njem reči: Tako bi bil pisatelj sam pisal v našem jeziku. Tu pa nahajamo nekoliko po tuje ukrojenih izrazov, nekaterikrat slabo besedno vrsto, kake tri do štiri »brez da bi« in še par enakih nedovoljenih slabostij. Nekatero malenkosti prištevamo tiskovnim

pomotam. A vse to ne jemlje knjigi vrednosti. — Zunanja oblika je kaj lična in častna za g. Šeber-jevo tiskarno v Postojini. — Tu so pač prepričani, da ima beseda »roman« velik pomen za knjigo, kajti na zavitkovi prvi strani je natisnjena celó pred naslovom.

„George Stephenson“, oče železnic. Po W. Massliebu Vladiboj Šarc. V Ljubljani, 1889. Tisk, založba in naprodaj pri J. Blazniku. 12°. Str 266. Cena 40 kr. Priznavam rad, da nisem čital mnogo knjig s tolikim zanimanjem in tako zadovoljno, kakor ta v podobo nekake povesti zaviti životopis slovečega »očeta železnic« G. Stephensona. Da izpregovorim najprej o delu samem — ne gledé na to, da je prevod — moram popolnoma priznati in priznavam z veseljem, da je ta knjiga res vredna hvale. Življenje Stephensonovo je zanimivo iz več vzrokov, zato si je lahko misliti, da je zanimiv tudi kaj spretno in zabavno pisani životopis. Naj bi bil gosp. prelagatelj vsaj v opombi dopolnil časovne podatke iz življenja tega velikega moža. Zato naj dostavim tukaj, da se je rodil George Stephenson 9. julija leta 1781 v vasi Wylam, ob reki Tyne, kaki dve milj zahodno od mesta Newcastle. Drugih podatkov ne pogrešamo. V posameznostih, v prizorih, v nekaterih popisih je seveda životopisu pomagala pripovedovalčeva domišljija, toda splošno se ujema vse pripovedovanje z resnico. Da so v celotni životopis, v pripovedovanje dogodkov vpleteni prizori, ki nam značijo junaka, ki nam kažejo razmere: to je knjigi le v zaslugo in v srečo. Kako se mora mlademu človeku širiti srce, ko gleda tukaj še otroka — tako pogumno bojevati se z osodo, in mladeniča, ki ima možat pogum, moža, ki deluje z železno voljo za svojo idejo! Kako mora tako čitanje unemati za neumorno delovanje, kako nas uči ceniti življenje, svoje moči, pridno se učiti, trezno delati! Zlasti pa morajo vsakega ganiti res junaški izgledi otroške ljubezni, katero je imel mladi Stephenson do svojih dobrih starišev. Stephenson je bil tudi veren mož, požrtvovalen za bližnjega, a v dobro stvar je imel neizmerno zaupanje. Ni se dal preplašiti, ako so se mu stavljale še tako hude opovire. Dobra stvar mora zmagati, tako je vedno mislil, in to mu je dajalo neusahljivo potrpežljivost.

Zato je res podal gosp. prelagatelj slovenski mladini hvalevreden dar, da je prevedel in predelal to delce. Prevod ta se še dokaj prijetno in lahko čita. Jezik je tudi večinoma čist, dasi ni brez napak. Treba pač mladim pisateljem nujno priporočati, naj tudi slovensko mislijo, ko slovensko pišejo. Tako sta nastopna stavka pač precéj nerodna za slovenska ušesa: »To zadnje bi bilo celo nasvetovano delo znamenilo za izmeček (sic! mestu izrodek) najneumnejše domišljije« (str. 158). »Katero skoro vidite uteleščeno (sic!), kako se pelje mimo Vas« (str. 174). Kar nič slovensko ni reči: »Vaše ime nas polni z začudenjem in čislanjem!« (str. 232). Torej vsekako — mnogo skrbi za dobro slovensko pisavo priporočamo g. prelagatelju, ki je tu pokazal svoj dobri okus, svojo dobro voljo, svojo željo, da bi koristil domovini z izgledom vzetim iz tujine. Koliko da se s tem prizadevanjem

ujemamo, naj kaže naša izjava, da se ujemamo z geslom te knjige:

Mož velik je, kdor dela za domovje,
Še večji, kdor se trudi za deželo.
Največji, kdor deluje za človeštvo.

Pristavljam še, da je zunanja oblika čedna, knjižica trdno sešita, cena jako nizka, kar pač tudi mora biti za naše ubožno, a vendar ukaželjno dijaštvo, kateremu jo pa tudi radi priporočamo.

„**Duhovna lekarna**“ za vse, ki hočejo večno živeti. Izdal dr. E. Müller, škof Linški. Posl. Fr. Zbašnik, župnik. V Ljubljani, 1889. Založila Katol. Bukvarna. Tiskala Katol. Tiskarna. 32°. Str. 110. Cena 20 kr. Slovenščina naj bi bila glajša.

„**Pouk, kako si moremo priboriti slovenskih šol na Koroškem.**“ Spisal slovenski rodoljub na Koroškem. Založilo uredništvo »Slovenca«. Ljubljana 1889. Tisk »Katoliške Tiskarne« v Ljubljani.

„**Domače in tuje živali v podobah.**“ Slovenski mladini v pouk in kratek čas popisal Fran Erjavec, c. kr. profesor. Prvi zvezek. Četveronoge živali. — Ta obče znana in priljubljena knjiga je izšla pred kratkim iz tiskarne družbe sv. Mohora v drugem natisu. Tu pa tam je v oblikah malo popravljena, format nekoliko večji. Str. 284. Cena 80 kr.

SRBSKO SLOVSTVO.

(Piše Janko B.)

Krasno napreduje in se razcvita »Matica hrvatska«. Bratje Srbi pa niso srečni s svojo Matico, katera je najstarejša med vsemi slovanskimi (utemeljena že leta 1826), ker le slabo napreduje. Temu slabemu napredku ni vzrok materialno stanje društva, katero je prav sijajno. Celi imetek „**Matice srpske**“ je štel na koncu leta 1887 487.580 gld. (a sedaj narasel je že do 600.000 gl.), kar je izvestno lepa svota. Menda se Srbi za svojo Matico premalo brigajo, ker je od svojega postanka pa do konca l. 1887 imela samó 699 členov, od katerih je pa že 239 umrlo. Pa tudi Matica sama je slabo urejena, ker sprejema samó utemeljitelje, sprejemati bi morala tudi letne člene, ker je le malokomu možno 50 gld. za svojo Matico položiti. Izdaja vsako leto po štiri knjige „**Letopisa Matice srpske**“, katerega urejuje A. Hadžić, in v katerem se priobčujejo največ znanstvene in zgodovinske razprave, pa tudi književne ocene. A razun letopisa izdaja tudi po nekoliko knjig: „**Knjižnice za narod.**“ Če primerjamo ogromni imetek »Matice srpske« in pa knjige, katere ona v svoj narod pošilja, pač bi lahko rekli, da premalo skrbi za prosveto svojega naroda, kateri zelo potrebuje dobrih knjig. Saj dobre knjige so pač glavni namen »Matice srpske«.

Že v 2. šte. »Dom in Svet«-a sem z veseljem poročal o novem srbskem listu: „**Kolo**“, kateri je počel izhajati v Belem gradu. List res lepo napreduje in mislim, da bode mnogo pripomogel, da se utrdijo bratske vezi, katere vežejo južne Slovane, posebno pa Srbe in Hrvate. Tudi Hrvati so se začeli v »Kolo« oglaševati, in med drugimi priobčil je v 5. šte. najboljši hrvatski novelist Šandor Gjalski zanimivo sliko

iz življenja: »Nesretnik«. »Kolo« prinaša posebno obilo lepih, nepristranskih ocen, katere so tako koristne slovstvu. Andrej Gavrilović, kateri je lani v »Stražilovu« napisal lepo tragedijo: »Andrija Humski«, začel je v »Kolu« opisovati in ocenjevati našega Prešérna. V predgovoru karal je Srbe, ker jim je Prešéren precej neznan. Res prekrasno opisuje našega pesnika. Srb, kateri bode čital njegovo razpravo, želel bode čitati Prešérna. Gavrilović je preložil in vpletel med razpravo tudi nekoliko Prešérnovih pesmij; sevéda, te so le nekak slab odmev izvirnika, ker pesnika, kateri je tako globoko mislil in čutil, je težko prevajati. Zeló nas pa veseli, da so se počeli bratje Srbi tudi za nas zanimati.

Nedavno je izšla v zagrebški knjigarni »Mučnjak i Senftleben« v prav lepi obleki didaktična pesem slavnega pesnika Jovana Sundečića: „**Sjetva i Vršitba.**“ 8°. Str. 65. Cena 40 kr. — Starec Srb Sundečić je prvi oznanjevalec sloge na slovanskem jugu, njegove lepe pesmi bode izdala najbrž še letos »Matica hrvatska«. — Ko se je l. 1860 slavila v Zadru stoletnica slavnega pesnika »Razgovorov ugodnih naroda slovanskega«, prostega dalmatinskega frančiškana Andreja Kačića, izdal se je »Album«, v katerega so se sprejemali umetni in narodni pesmotvori, in v tem »Albumu« zagledala je prvokrat beli svet didaktična pesem Sundečićeva: »Vršitba.« V »Vršitbi« veje duh vzvišene ideje, sloge in pa prosvete med južnimi Slovani, katero je znal pesnik zaviti v lepo pesniško ogrinjalo. Pesem je lepa, da je malo takih, tu te očara nežna lirika, ondi te hrabri vzvišena himna. Saj je pa pesem tudi ves hrv.-srbski narod lepó sprejel, čitala se je v društvih in šolah, deklamovala na javnih zabavah in leta 1861 izšla je v Karlovcu v latinici, a l. 1866 na Cetinju v cirilici. Ko je pesnik leta 1887 zbiral svoje pesmi, da je pošlje »Matici hrv.«, zložil je novo pesem, katera naj bi »Vršitbo« popolnjevala, zložil je »Sjetvo«. »Sjetva« je dostojna »Vršitbe« in v nji se izražuje bolj slovanska misel v obče. Tudi »Sjetva« ima mnogo prekrasnih pesniških mest, pesem teče jako neprisiljeno, posebno so pa lepo izražene refleksije. Obe pesmi združujeta se res v eno celoto, ena popolnjuje drugo. A posvetil jo je pesnik z lepo pesmijo vladiki Strossmayerju, zastopniku bratske sloge, katera se završuje takó-le:

»Ta, Strossmajera jednoga samo
Na cielom našem Jugu imámo!«

ČEŠKO SLOVSTVO.

(Piše S. Z-g-c.)

Naznaniti moram, da izhajajo v zalogi Topiča v Pragi zbrani spisi **Vaclava Beneša Třebizskega**. Te dni je izšel zvezek s sedem zelo krasnimi novelami. Vsi spisi izidejo v 15 zvezkih. V. B. Třebizsky je bil duhovnik, mož plemenitega srca in duha, s katerim so takorekoč nadahnena vsa njegova dela. Pisana so v lepem in lahkem slogu.

Pred kratkim je izšel tretji zvezek velikega in za znanost važnega dela dr. Emila Holuba: „**Druga cesta po južni Africe**“ v zalogi J. Otto-a v Pragi. Celó delo bode obsegalo 30—35 zvezkov

z 200 podobami. Slavni potovalec pripoveduje zelo živo in zanimivo vse potne zgođe in nezgođe, a razun tega opisuje običaje in življenje onih narodov.

Ottovega naučnega slovnika je izvršen prvi del, obstoječ iz dvajset zvezkov (1000 strani) s 174 slikami v tekstu in 15 barvanimi v prilogi. Stane vezan 8 gold.

Dragocenega dela „**Čechy**“ je izšel V. del: »Hory Orlicke« Al. Jiraseka. — Ruske biblijo-

teke je izšel 1. zvezek (400 strani) in obsega nekatera dela slavnega grofa Leva Tolstoja.

Velezaslužna knjigarna J. Ottova izdaje „**Svato pismo starého a nového zakona**“, z Doréjevimi ilustracijami. Izšlo je več zvezkov; zvezek stane 80 kr.

Na koncu omenjam od Otto-a izdani „**Veliký slovenský kalendař na rok 1889**“, z zelo obsežnim in izbranim gradivom ter mnogimi ilustracijami, vzetimi večjidel iz »Zlaté Prahy«.

Raznoterosti.

Vodnikova slavnost v Ljubljani. Dne 30. junija opoludne se bode odkril spomenik Valentinu Vodniku na Valvazorjevem trgu (pred licealnim poslopjem) v Ljubljani. Ob tej priliki se bode vršila obširnejša slavnost in sicer se bode začela že 28. junija zvečer s koncertom na čitalniškem vrtu. Dne 29. junija, na svetega Petra in Pavla dan, bode zjutraj izlet na Rožnik ter tam sv. maša ob 7. uri, dopoludne ogledovanje deželnega muzeja, popoldne sprehod na Grad, zvečer ob 6. uri bodo polagali vence na pesnikov grob in tam tudi peli, zvečer gledališka predstava. V nedeljo 30. junija bode ob polu enajstih sv. maša v cerkvi sv. Jakopa, kjer je Vodnik nekoliko časa kapelanoval, potem omenjeno odkritje, pri katerem bode pelo mnogo (menda nad 300) pevcev kantato, katero je za to priliko zložil na besede g. A. Funtka skladatelj gosp. dr. Benj. Ipavec. Banket, veselica v Šiški — vse to kaže, da bode ta slavnost v veliki meri, na obširni podlagi ter v vabljivi obliki.

Umeva se, da nas ne zanima toliko slavnost ali veselica sama na sebi, pač pa nas zanima slavnost Vodnikova. Vodniku v čast so se sicer prirejevale zadnji čas leto na leto mnogotere slovesnosti, njegovo ime je izmed pesnikov naših skoro da najpopularnejše. Od kod pač to? Vodnik je res delal in storil za narod slovenski veliko, veliko. Trud njegov pa je prišel kot dobro seme na dobra tla. Pesništvo, jezikoslovje, zgodovina — vse je znal porabljeti Vodnik, da je vzbujal narod in ga dvigal do samostojnosti. Vse to pa na zdravi podlagi narodovega značaja: trdne vernosti in ljubezni do Boga, močne ter žive ljubezni do naroda. Tako je deloval Vodnik-duhovnik, a vsestransko le z zmernostjo; resnobo je zavijal v prijazno obleko prav narodnega humorja. Zato je res Vodnik mož našega naroda, kakor nihče drugi v naši slovstveni zgodovini. Zato smemo naznanjati odkritje njegovega spomenika kot pomenljiv in vesel dogodek iz naše burne sedanosti.

Pač tu ob spomeniku naj bi mnogi premišljevali trezno, kaj vodi naš narod do sreče in omike! Tu naj bi se mnogi učili, kaj je narodno. Uči pa naj se zlasti naša mnogobrojna srednješolska mladina, ki bo dan na dan imela spomenik pred očmi, na kakšni podlagi naj deluje mož in kako neumorno — požrtvovalno,

da mu stavijo potomci spomenik v priznanje in hvaležnost.

Slavnostni večer. Z veseljem in priznanjem beležimo tu slavnostni dijaški večer, ki so ga priredili dne 3. in 5. junija gojenci tukajšnjega Alojzijevišča. Priznavanja vredno je, da so imeli prvi dan priliko vdeležiti se dijaki. Precēj obširni vsopred se je vrlo izvrševal. Srečni dijaki, ki morejo in hočejo posvetiti svoje mlade in čile moči vzorom našega življenja, vzorom zajemanim iz vede in umetnije.

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju. Društvo obstoji pol leta in že šteje nad 80 udov; med njimi 17 ustanovnikov; drugi udje so redni, poleg teh so podporniki in dobrotniki. Razdelilo se je med prosilce 244 gld. Društvo ima tudi srečko Rudolfove ustanove, ki so jo l. 1884 kupili Dunajski Slovenci ter jo podarili podpornemu društvu. Ustanovne stroške, koleke, tiskovine, pošne znamke itd. poravnal je odbor z 28 gold. iz svojega. — Od slovenskih pokrajin je pristopilo največ udov iz Kranjske, za Kranjsko pride Štajarska. Tudi iz Koroške je pristopilo nekaj udov z 18 gld. Največ udov pa šteje društvo na Nižje Avstrijskem, oziroma na Dunaju in sicer 7 ustanovnikov in 32 drugih udov, skupaj torej 39 udov, ki so vplačali 520 gold. Na šestindvajset prošenj bilo je razdeljenih 244 gld. Prosilci so iz Goriške, Koroške, Kranjske in Štajarske, največ juristov, a tudi mnogo medicincev, filozofov in živinozdravnikov. V mesecu marcu prišel se je odboru zahvalit Koroški Slovenec, ki je ravno dovršil svoje študije, trdeč, da se ima le podpornemu društvu zahvaliti, da je mogel končati svoje nauke, ker ga je ono v najvažnejšem času gmotno podpiralo. Večno hoče biti hvaležen. Obljubil je naseliti se v svoji domovini ter zvesto delovati za svoj narod. — Odbor podpornega društva prosi uljudno za daljno pomoč iz domovine i da bi poverjeništvu blagovolili prevzeti posebno oni, ki so nekdanj na Dunaju študirali. Naslov blagajnikov: Gosp. R. Pukl, Wien, VII., Zieglergasse 65.

Svetovni promet. Med najzanimivejše pojave sedanjega sveta moramo šteti velikanski promet, ki se vrši ne samo v posameznih državah, ampak po celem svetu, in veže tako celo človeštvo v ogromno skupino. Človeški um je prav na tem polju došel do najkrepkejšega razvoja.

Koliko čudovitih pomočkov je izumil, koliko težav je premagal, kako si je razširil svoje obzorje! Ako se človek na to ozira, zdi se mu pač to kaj majhno, kar nahaja doma, ozke meje narodnosti razširjajo se v meje človeštva, a h krati se vzbujajo ljubezen do domovine in želja se rodi, da bi mogla domovina tudi zavzemati častno mesto v tem svetovnem delovanju.

O tem poučuje čitatelja prezanimiva knjiga, spisana v nemškem jeziku, a tudi nam zelo koristna: *Der Weltverkehr. Telegraphie und Post, Eisenbahnen und Schiffahrt in ihrer Entwicklung.* dargestellt von Dr. Michael Geistbeck. Slik ima 123 in 33 kart, ki pojasnjujejo to, kar je razlagano v tekstu. Izšla je pri Herderju v Freiburgu (Breisgau) in se dobi v vsaki bukvarni. Str. 495 v vel. osmerki. Dobi se nevezana za 4 gl. 96 kr., krasno vezana pa za 6 gl. 20 kr. Knjižnice se pač ne morejo obogatiti z boljšim delom, nego je to. Pri vseh strokah je popisana najprej zgodovina, potem pa je statistično sestavljeno sedanje stanje. Pri tem je pa vsaka iznajdba tudi pojasnjena in razložena. Pisatelj se ozira na najboljše vire ter je vseskozi tudi navaja. Tako je knjiga res poučna, a h krati mora vsakega tudi zabavati.

Slike in karte so lične, natančne. O natančnosti v podatkih pa ne moremo soditi. Zelo so nas zanimala prevdarjanja o nasledkih tako obširnega svetovnega prometa. Naj nekatere zanimivosti navedemo: »Število potovalcev, ki so se vozili l. 1882 po železnicah celega sveta, je 2400 milijonov, torej počez na dan 6¹/₂ milijona.« -- »Ker je potovanje človeku tako polajšano, izvira od tod posebno izseljevanje in svobodno preseljevanje.« — »V notranjem delovanju izvira iz lahkega prometa večja moč in skupnost vlade. Železnice in telegrafi so politično sredstvo prve vrste.« Posebno gledé železnic kaže, kako vplivajo železnice z uradniki na prebivalstvo, na kupčijo in obrtnijo. »Nepovoljni nasledki pa so, da ljudje zabije tega, kar je blizu, ko se ozirajo v daljavo. Mnogi vedó o inozemstvu več, nego o domovini. Zaradi tega izgubé mnogi ljubezen do domovine in ne cenijo več, kar je domače.« — »Poleg demokratskega duha v društvu razširja se materijalizem na nravnem polju. Ta praktični materijalizem se kaže v skrbi za gmotne zadeve pred idealnimi, sebičnost velja kot vodilo v delovanju, človeška dejanja se cenijo samo po časnem dobičku, kar je višjega, zametuje se in ne priznava se to, kar je nad naravnimi zakoni.« (Str. 466—480.)

Belokranjske narodne pesmi.

V Adlešičih zapisal I. Š.

Pod tem naslovom sem priobčil že v »Slovanu« leta 1886 in 1887 in v »Ljubljanskem Zvonu« leta 1887 str. 503—504 več narodnih

pesmij, katere sem nabral med tukajšnjim narodom.

Ker so pesmi v marsikakem oziru zanimive, zlasti v jezikoslovnem, zato je bom nadaljeval v »Dom in Svet«-u. Poudariti pa moram, da sem je zapisal natanko, kakor sem je čul iz ust naroda samega. Naj pri tej priliki tudi še pripomnim, da si je lansko poletje znani nabiratelj slovanskih narodnih pesmij, Čeh gosp. Ljudovik Kuba, več zgoraj omenjenih pesmij prepisal, katere bo priobčil z drugimi slovansko-narodnimi pesmami z napevi v svojem znamenitem delu: »Slovanstvo ve svých zpěvech«.

I. Sveti Petar i njegova majka.

Sveti Petar u raj teče,
Za njim teče mila majko.
Kriče, viče mila majko:
Čekaj mene, sinko Petar,
Čemo skupa u raj teči!
Neču, vjera, mila majko!
Dok' na svetu živa bila,
Nikdar raja ne dobila.
Bila jesi krušnarica,
Krušnarica, krčmarica.
Vincu vođu prilivala,
Kaj si duše napajala,
Krive vage podmikala,
Kaj si duše nahranila.
Samo jeno povesance
Ona vbogim podelila,
Za ono se pokajala:
Jadno moje povesance,
Kuda se boš potepalo!
Po petlarski' torbetina'.
Za njega sem jako huda,
Ki ga sem ja jedna dala.
Došli jesu v svitli raj;
Majko došla na sred' pakla,
Sinko došel v svitli raj.
Majko prosi: sinko veži,
Veži lakno na lakance,
I me vuči iz dna pakla.
Vezal lakno na lakance,
Vlekel majko iz dna pakla.
Viče njemu mila majko:
Čekaj mene, sinko Petre,
Da s' otresem ovi duši!
Sinko potegnil lakance;
Lakance se pretrgalo,
Majko prošla na dno pakla.
Još ji viče sinko Petar:
Tute buđi mila majko!
Dok' na svetu živa bila,
Nikdar raja ne dobila.
Do sad bila gornja krušnarica,
Sada buđi doljna pekarica.

Cena: Za celo leto 2 gl.; za pol leta 1 gl. Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe. Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.